

בדיקה ביטחונית בשער הרחמים

התערוכה "ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע" במוזיאון מטרופוליטן בניו יורק הכילה מספר מרשים של מוצגים עתיקים ייחודיים - ממנורת מסגד סולטנית ועד טבעת נישואין יהודית. שתי אוצרות התערוכה ארגנו אותה מתוך כוונה להציג לצופים מקום רוחני, מגוון ושוחר שלום - ירושלים כפי שהיא מצטיירת בדמיון. רולא ח'ורי ביקרה בתערוכה ושבה עם כמה נקודות למחשבה.

ביקורת מאת רולא ח'ורי יוני 4, 2017

ירושלים, העיר הקדושה לדתות שונות, משלבת ריבוי תרבויות ביופי עוצר נשימה. אך לצד הייחוד והקסם של העיר, היא ידועה גם בהיסטוריה ארוכה של מלחמות ומאבקים על חומות רוחניות. ואכן, כאשר מדברים על ירושלים קשה להימנע מלהזכיר את המתח המהותי בין יופי וחורבן הקיים בה.

שתי אוצרות התערוכה במטרופוליטן - ברברה דרייק בויס (Boehm Drake), אוצרת באגף הקלוייסטס (Cloisters the) של המוזיאון, ומליין הולקום (Holcomb), אוצרת המחלקה לאמנות ימי הביניים - העניקו לה את השם "ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע". זוהי כותרת מעוררת סקרנות בנוגע לעמדה האוצרותית שתערוכה כזו יכולה לנקוט - הנושא רגיש כמו שדה מוקשים.

Chasse of Ambazac.jpg

Chasse of Ambazac (אמבזק תיבת). 1180-1190[1]
נחושת מוזהבת, אמייל שמפלבה (champlevé), קריסטלים, אבני חן, פיאנס, זכוכית. יוצר בלימוז', צרפת.

עיריית אמבלזק
מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

התערוכה הציגה מספר מרשים של עבודות, מעל למאתיים, רובן ככולן מלאכת יד. בכללן הייתה תיבת אמבזק, עבודת צורפות נפלאה מצרפת, מהשנים 1890-1880, עשויה נחושת מוזהבת, אמייל, קריסטלים ואבני חן. יצירה נדירה נוספת היא [מנורת מסגד של הסולטן בייברס](#) [3] (Sultan al-Zahir Baybar) מדמשק, העשויה מתכת מחוררת. המנורה נוצרה עבור קברו של הסולטן בייברס, ששלט בירושלים בתקופת הממלוכים, בין השנים 1260-1277. כמו כן, הוצג תכשיט זהב נדיר: [טבעת נישואין יהודית](#) [4] מהמחצית הראשונה של המאה ה-14, מעוצבת כבניין מיניאטורי ומסמלת את המקדש האבוד בירושלים ואת חשיבות זכרו. מוצגים ייחודיים רבים, שהיו חבויים עד עכשיו או שהיו פזורים בין אוספים פרטיים וציבוריים ברחבי העולם, הוצגו גם הם בתערוכה.

[5] [Mosque Lamp of Sultan al-Zahir Baybars.jpg](#)

[6] מנורת מסגד של

הסולטן בייברס, כנראה משנת 676 לפי לוח השנה המוסלמי (1277)
פליז משובץ בכסף ובתרכובת שחורה, יוצר בדמשק

מוזיאון האמנות האיסלמי, דוחה, קטאר (117.1999.MW)
מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

בטקסט המלווה את התערוכה, האוצרות מדגישות את חלקה של העיר הקדושה בעיצוב האמנות של התקופה, משנת 1000 עד 1400. הן מציגות את ירושלים של ימי הביניים כמקום רב-תרבותי שמשך פטרונים, אמנים, עולים לרגל, משוררים ומלומדים לקחת חלק בחגיגה זו של שפע התרבויות, הדתות והשפות. מפת העיר בתקופה זו מרמזת על כך שיופיה של ירושלים היה מקור השראה ליצירות אמנות רבות. כפי שהולקום מסבירה [בסרטון שיווקי](#) [2] של התערוכה, "אין זו ירושלים הארצית, אלא זו של הדמיון הרוחני שמעיד על תפקידה החיוני של העיר בעיצובה של תרבות העולם". התערוכה מוצגת בגאווה כראשונה שמראה את עושרה של העיר בתקופת ימי הביניים, על המסורות התרבותיות השונות והאסתטיקות שלה. אולם, ההצגה של התקופה כתור זהב מרמזת על הנחת היסוד שיצירתיותה של ירושלים פחתה מאז.

[7] [Screenshot 2017-03-19 11.51.32.png](#)

[8] מתוך הווידאו לתערוכה "ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע"

מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

תוך כדי שיטוטני בתערוכה התחילו לצוץ נקודות בעייתיות בזו אחר זו. לדוגמה, בטקסט שליד כתב היד המעוטר להפליא [ארבעה ספרי בשורה בערבית](#) [9], שיוצר בירושלים בסביבות שנת 1335, נכתב: "ממבט חפוז בעיטור ובכתב היד בספר זה ניתן להסיק שזה קוראן, אך בעצם הספר כולל את ארבעת ספרי הבשורה הנוצריים". העובדה שכתב היד הוא טקסט נוצרי שכתוב בערבית מתוארת כתגלית מפתיעה. בכך, האוצרות, או כותבי הטקסטים לקהל, מחזקים את התפישה הסטראוטיפית של התרבות הערבית והמוסלמית, שכל כתב יד דקורטיבי-ערבי הוא בהכרח מוסלמי (כמו כלל הערבים, המיוחסים כלאחר יד לתרבות מוסלמית).

[10] [Four Gospels in Arabic.jpg](#)

[11] ארבע

הבשורות בערבית, 737 ללוח השנה המוסלמי (1335)
צבע מים אטום, זהב ודיו על נייר; 205 דפי פוליו, יוצר בירושלים.

הספרייה הבריטית, לונדון (Add. MS. 11856)
מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

הבעייתיות הפוליטית של התערוכה ניכרת במיוחד בקטעי וידאו שצולמו בירושלים של היום, שהוקרנו בכל אחד מחלקי התערוכה: מקצב המסחר והתיירות, שונות בין העמים, אווירת הקודש, תופי מלחמת הקודש, נדיבותם של פטרונים, והבטחת הנצח. בקטעי וידאו אלה נראים השווקים התוססים בעיר העתיקה, רחובות סואנים, מתפללים באתרים המקודשים, מעוף ציפורים, ולאורך קיר הגלריה האחרונה - צילומים של חורשת עצי זית, נושא הסרטון הבטחת הנצח. בנוסף לסרטונים שהוקרנו על הקירות הוצגו על מסכים גם ראיונות קצרים שכונו בכללותם קולות ירושלים: התחקות אחר ארכיונה הנסתרים של העיר. הקולות שייכים לספרנים וארכיברים, לסופרים, לסוחרי טקסטיל, למומחי שימור, ולתושבים דתיים של ירושלים. חלקם מדברים על תקופות היסטוריות ועל עליה לרגל; אחרים מתארים כיצד הם משמרים מוצגים. אדם נוצרי דתי מתייחס לשלוש הדתות שמתקיימות בעיר בהרמוניה.

קטעי הווידאו העכשוויים, החתוכים והערוכים, הם אלה שמשקפים את רוח התערוכה: שלוש הדתות - נצרות, אסלאם ויהדות - חולקות טריטוריה בשלווה. בקטעים אלה ניכר במיוחד השכתוב ההיסטורי של האוצרות, האופן שבו הן מעצבות את ההיסטוריה של ירושלים כפי שחלמו אותה. למרבה הצער, הסיפור שמספרת התערוכה שהשתיים הקימו מנותק מהמציאות, מוצא מהקשרו העכשווי, ומבוסס על מידע שגוי.

בעוד ארגון של העבודות בתערוכה ראוי לשבח - היצירות שבהעמדה, האובייקטים המבהיקים, והמפעל המוזיאלי של קיבוץ כל הפריטים ההיסטוריים יחד מעוררים השראה - הקישור בין מוצגים היסטוריים לעדויות בנות-זמננו מרמז על הנחת בסיס בעייתית. בחיבור בין עבר להווה האוצרות יצרו מצג בדוי, אם כי נעים, שירושלים הייתה תמיד ועודנה מקום שמימי ושלו, יצירתי ורב-פנים.

[DP-1576-001.jpg](#) [12]

[13] מבט הצבה

מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

[14] [unnamed \(1\).jpg](#)

[15] ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע, מבט הצבה

נדיבותם של פטרונים
מתוך [שער התערוכה](#) [2], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות

בסרטון המציג את הרעיונות שבבסיס התערוכה מסבירות האוצרות ביום והולקום שהן קיוו "ליצוק חיים בעיר וליצור חוויה אימריבית ממשית", ושקטעי הווידאו העכשוויים יראו לא רק את האנשים שמשמרים את מורשת ירושלים מימי הביניים, אלא גם "את העיר על מבניה מאותה תקופה, הנוכחים בכול מקום". אולם, בקטעים מקולות ירושלים, למשל, כשהחוקרים מספרים על עבודתם המוקדשת לשימור העיר, דבריהם הם רומנטיזציה של ירושלים דרך דיבור פואטי, כאילו הם עצמם שבויים בקסם עברה. לחובתם יאמר שהם לא טרחו להשוות באופן הוגן את העבר הזה למציאות בהווה.

תמונת הנוף האמתית של ירושלים של היום היא דימוי של חייל ישראלי חמוש, הממתין בפתח שער הרחמים לנכנסים דרכו - עליהם לעבור בדיקה בטחונית לפני שיוכלו להכנס ולהתפלל. למותר הוא לציין שבסרטונים העכשוויים בתערוכה אין חיילים ואין בדיקות ביטחוניות.

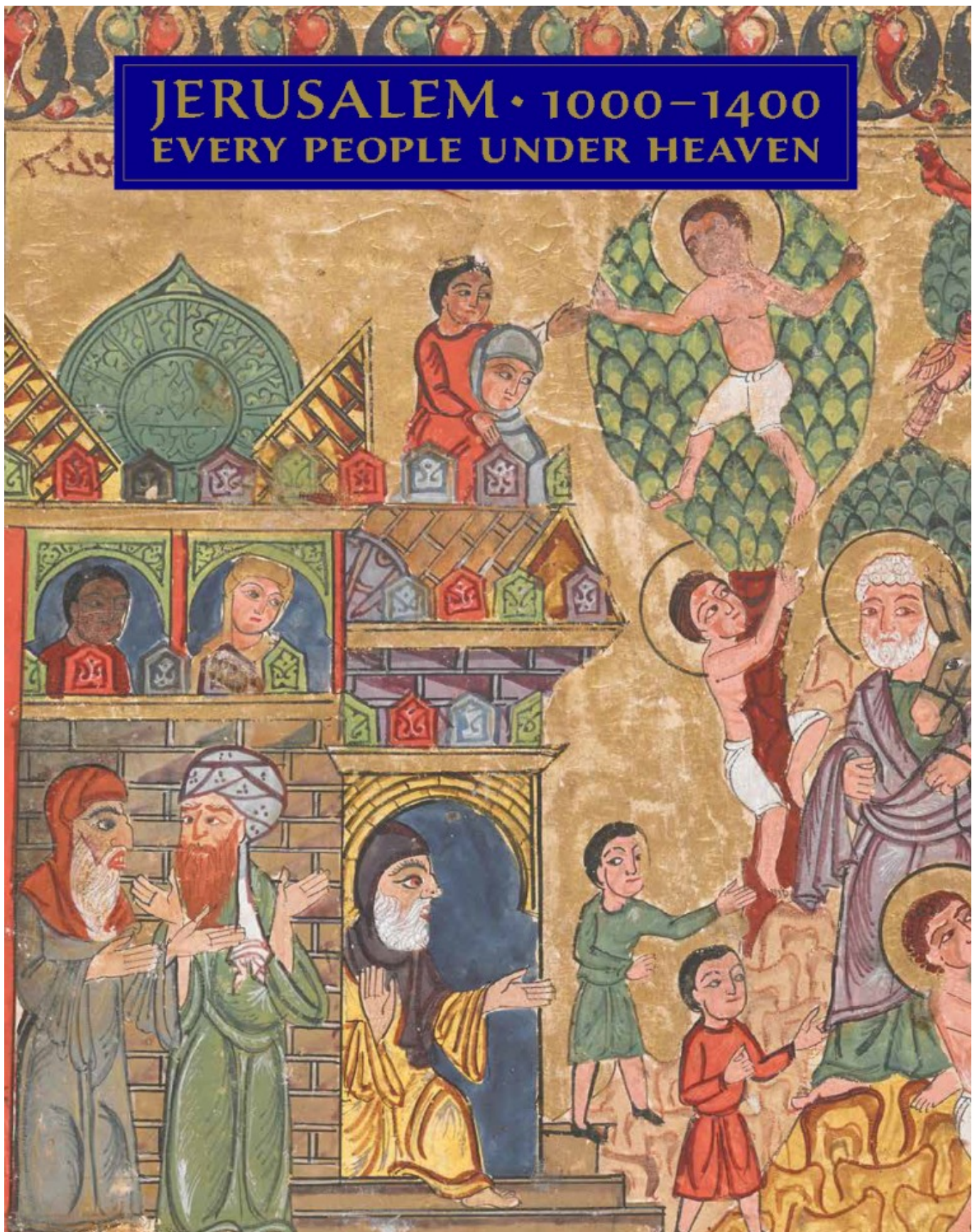
ולסיום, ביחס לחלק האחרון בתערוכה, המכונה הבטחת הנצח: יפה לראות בחורשת עצי זית סמל אוניברסלי לשלום, אבל תחושות כאלו מנתקות, גם אם באופן לא מודע, את עץ הזית מהקשרו כסמל הלאומיות הפלסטינית או כתזכורת לאלימות מתנחלים ולשריפת עצי זית בבעלות פלסטינית המתרחשת על פני אדמה טובה זו.

[16] [unnamed.jpg](#)

[17] ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע, מבט הצבה
תצלום: רולא ח'ורי

[18] [Catagloue front cover.jpg](#)

[19]

"ירושלים, 1000-1400: כל העמים תחת הרקיע" [20], מוזיאון מטרופוליטן לאמנות, השדרה החמישית, ניו יורק, 26.9.2016 - 8.1.2017

<http://tohumagazine.server288.com/he/article/%D7%91%D7%93%D7%99%D7%A7%D7%94-%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%91%D7%A9%D7%A2%D7%A8-%D7%94%D7%A8%D7%97%D7%9E%D7%99%D7%9D>**Source URL:**

Links

- [1] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/Chasse%20of%20Ambazac.jpg>
- [2] <http://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2016/jerusalem/exhibition-galleries>
- [3] http://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7b3e2bd038-7aea-4779-9951-2974efca566d%7d&oid=652550&pkgids=372&pg=0&rpp=20&pos=34&ft=*&offset=20
- [4] http://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7b3e2bd038-7aea-4779-9951-2974efca566d%7d&oid=688007&pkgids=372&pg=0&rpp=20&pos=11&ft=*&offset=20
- [5] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/mosque-lamp-sultan-al-zahir-baybars.jpg>
- [6] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/Mosque%20Lamp%20of%20Sultan%20alZahir%20Baybars.jpg>
- [7] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/screenshot-2017-03-19-115132.png>
- [8] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/Screenshot%202017-03-19%2011.51.32.png>
- [9] http://www.metmuseum.org/exhibitions/view?exhibitionId=%7b3e2bd038-7aea-4779-9951-2974efca566d%7d&oid=652566&pkgids=372&pg=0&rpp=20&pos=9&ft=*&offset=20
- [10] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/four-gospels-arabic.jpg>
- [11] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/Four%20Gospels%20in%20Arabic.jpg>
- [12] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/dp-1576-001.jpg>
- [13] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/DP-1576-001.jpg>
- [14] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/unnamed-1.jpg-1>
- [15] https://tohumagazine.com/sites/default/files/unnamed%20%281%29_0.jpg
- [16] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/unnamed.jpg-2>
- [17] https://tohumagazine.com/sites/default/files/unnamed_2.jpg
- [18] <http://tohumagazine.server288.com/he/file/catagloue-front-cover.jpg.jpg>
- [19] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/Catagloue%20front%20cover.jpg.jpg>
- [20] <http://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2016/jerusalem>